

Linda Boström Knausgård har begået et lille mesterværk af en roman, *Velkommen til Amerika*, som psykologer kan have glæde af at læse. Problemet udadtil er den 11-årige hovedperson Ellens 'talevægning', som i starten sætter hendes mor og bror skakmat. Hendes far er netop død alene – uden at være blevet fundet, endsige savnet, i tre uger.

Der er mange indgange til bogens hovedtema, som er pigens sindslidelse og psykose i en dysfunktionel, krisepreget familie: Læseren kan registrere de mange psykiske symptomer, der nævnes igennem bogen. Læseren kan ligeledes dvæle ved bemærkningen, 'arven slår hårdt i min slægt' (p. 5), og fortabe sig i spørgsmålet om arv og miljø. Eller benytte sig af gængse termer, såsom traumatiserende hændelser, krise, sorg, angst, depression, skyld, skam og seksualitet, – og forstå indholdet ud fra disse vinkler.

Under min egen læsning blev jeg specifikt optaget af de interpersonelle forhold. Det er oplagt at lægge mærke til den afdøde far, som led under sit misbrug, sin jalousi og sin 'livsstivhed og træthed, der forekom enorm. At sidde ved siden af ham var som at blive suget ind i mørket, i hans mørke' (p. 48).

Læseren får samtidig at vide, at moderen med sin teaterkarriere og valg af bolig i storbyen 'ødelagde det hele' (p. 29). Faderen indlægges på psykiatrisk afsnit, forældrene bliver skilt, og børnene overlades til moderen, som 'ikke forstår så meget' (p. 72). Til gengæld har hun handlekraft.

Hovedpersonen Ellen, som 'er besmittet af tvivlen' (p.7), er sygeligt optaget af at bevare moderens sikkerhed og beder derfor gud om at lade faderen dø, fordi han er en trussel for moderens velbefindende. Bønnen går i opfyldelse.

På denne baggrund stritter moderens opfattelse 'at være en lys familie', og situation bliver heller ikke bedre af broderens voldelige tilbøjeligheder. Ingredienserne til en hårdtslående psykisk lidelse er bestemt til stede.

Velkommen til Amerika viser læseren den lidelse, afmagt, magt og ikke mindst aggression, der er livligt på spil i en desorganiseret familie. Jeg-personen erkender den hårfine balance, der hersker i familien:

"Jeg tænkte på, hvem der bestemte hjemme hos os, og kom frem til, at det nok var sådan, at alle tænkte, det var en anden... Det var, som om den fred, jeg indimellem kunne opleve, afhang af et fintmasket net af forståelse og velvilje, at ingen forbrød sig mod den underforståede orden. Alle måtte byde ind, ellers gik det i stykker. Det var, som om det net både var stærkt og uendeligt sårbart" (p. 85).

Via en roman som denne kan læseren få en gennemtrængende fornemmelse af andre menneskers følelsesliv uden i samme grad at skulle 'lide' som de fiktive personer. Ved Syddansk Universitet skal de lægestuderende nu læse skønlitteratur i faget narrativ medicin, så de kan forstå deres kommende patienter bedre. Psykologer kan på samme måde gøre brug af skønlitteratur – som en kilde til læring og fordybelse.

I *Velkommen til Amerika* får læseren fx behovet for 'urørlighed' uddybet på en måde, der ikke minder om en fagbogs afgrænsning og forklaring:

'Jeg måtte blive endnu bedre til at lukke mig om mig selv, hvis det skulle være sådan her' (p. 36), og videre 'Det var kun mig, der længtes tilbage. Hvad længtes jeg efter? Urørligheden, stilheden' (p. 43).

Udefra ser læseren, hvorledes pigen får det værre, men også udvikler sig i løbet af sin sindslidelse. På fagsprog kunne behovet for urørlighed oversættes med 'psykisk forsvar' eller 'isolationstendens'. I skønlitteratur bliver den utilnærmelige adfærd, her 'talevægringen' og isolationen på eget værelse, gjort forståelig; læseren kan leve sig ind i følelsen, hvormed den unge piges angst bliver håndgribelig på en meningsfuld måde.

Behovet for urørlighed kan imidlertid holde psykisk lidelse vedlige og dermed blive en eksistentiel blindgyde. Den, der lider psykisk, kommer sjældent godt videre uden en allerstednærværende evne til at berøre og blive berørt af andre.

Af psykolog Irene Christiansen. Ansat i Dignity, Dansk Institut imod Tortur.

Supplerende skønlitteratur

Mange romaner handler om familier og deres problematiske interaktion. Nedenfor ses nogle bud på skønlitterær læsning om 'problemfamilier':

- Den anmelderroste forfatter til Napoli-serien, Elena Ferrante, skriver om et dysfunktionelt forhold imellem en mor til to unge voksne døtre i romanen *Dukken der blev væk* (C&K Forlag). Romanen giver et foruroligende indblik i moderens ambivalens og afvisning af egne børn, helt fra de var små. I *Velkommen til Amerika* er datteren Ellens utrygge tilknytning ligeledes et tema.
- Linn Ullmanns roman *De urolige* (Gyldendal) beskriver, hvor vanskeligt det er at være barn af to meget berømte (skilte) kunstnere med mange ambitioner uden for hjemmets sfære. Romanen har autofiktivt indhold om instruktøren Ingmar Bergman og skuespillerinden Liv Ullmann. I *Velkommen til Amerika* skaber moderens teaterliv en distance til virkeligheden.
- Canadiske forfatter David Vann beskæftiger sig med en mulig dynamik i forælder-barn relationer: Barnet bliver forælder for den voksne, mens den voksne søger sin egen bekræftelse via barnet/den unge. Romanen *Fortælling om et selvmord* (Gyldendal) og romanen *Jord* (Gyldendal) kan fremhæves. I sidstnævnte roman går forfatteren tæt på en ung mands psykose, som er meget mere voldsom end det stille drama, der er tale om i *Velkommen til Amerika*.
- Danske forfatter Kirsten Myers barske debutroman *Sommerbarn* (Gyldendal) handler om åbenlys misbrug samt skjult vold og seksuelle overgreb i en familie på en gård i provinsen. Ligesom i *Velkommen til Amerika* har der forud for al dårligdommen været et dødsfald i familien, der sætter forholdene i et grumt perspektiv.
- Modtageren af Nobelprisen i 2013 Alice Munro beskriver i sin selvbiografiske novelle *Nat* (i sin afsluttende novellesamlingen *Livet*, Gyldendal) en ung piges dysfunktionelle adfærd. I en periode kan den unge pige ikke sove, men vandrer rundt i nattetørket og får skræmmende tvangstanker om at kvæle sin intetanende lillesøster. Novellen minder læseren om, hvor afgørende for psykisk heling det kan være at blive 'set' – på det helt rigtige tidspunkt. I *Velkommen til Amerika* bliver det ikke til noget med udefrakommende hjælp. Specialist og skolesystem bliver opfattet negativt af hovedpersonen Ellen og moderen. Hvorvidt/i hvilket omfang *Velkommen til Amerika* bygger på selvbiografiske elementer, står åbent. Linda Boström Knausgård har indtil for nylig været gift med forfatteren Karl Ove Knausgård, der bl.a. har skrevet det autofiktive værk *Min kamp* (Lindhardt og Ringhof).

